

การศึกษาวิเคราะห์คตินิยมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์
โบราณของจังหวัดอุบลราชธานี
AN ANALYTICAL STUDY OF FOLK MORALS IN BUDDHISM THAT
APPEARS IN THE ANCIENT SCRIPTURES OF
UBON RATCHATHANI PROVINCE

¹พระมหาวีระชาติ ธีรสิทฺโธ (เพ็งแจ่ม)

¹Phramaha Weerachat Dhirasiddho Pengjam

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹weerachat.peng@mcu.ac.th

Received: August 29, 2024; **Revised:** November 4, 2024; **Accepted:** December 30, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของนิทานพื้นบ้านในคัมภีร์โบราณจังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาหลักคตินิยมธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏนิทานพื้นบ้านในคัมภีร์โบราณจังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อวิเคราะห์คตินิยมในนิทานพื้นบ้านพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณของจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า นิทานพื้นบ้านหมายถึง งานเขียนทุกชนิดทั้งประเภทร้อยกรองและร้อยแก้ว ที่ผู้เขียนได้สื่อความคิดของตนเองรวมทั้งความคิดของผู้อื่นที่ได้สืบทอดต่อกันมา ซึ่งจะใช้ภาษาพื้นบ้านในการถ่ายทอดเป็นเอกลักษณ์และสื่อเรื่องราวด้านต่างๆ ของท้องถิ่นใดโดยเฉพาะ เช่น จารีตประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ ช่วยให้ผู้ฟังและผู้อ่านได้ผ่อนคลายทุกข์ ผ่อนคลายความตึงเครียด เป็นคติเตือนใจ ช่วยอบรมบ่มนิสัย ช่วยให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมและปรากฏการณ์ธรรมชาติ เพื่อเสริมศรัทธาในศาสนา เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คตินิยมธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏนิทานพื้นบ้านในคัมภีร์โบราณจังหวัดอุบลราชธานี มีการสำรวจและตรวจสอบคัมภีร์โบราณที่มีอยู่ในสถานที่ต่างๆ เช่น วัด บ้านหมอธรรม และบ้าน

¹อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งคัมภีร์ที่ถูกครอบครองโดยหมอธรรมและปราชญ์ชาวบ้านนั้นจะถูกห้วงแหวน เพราะถือว่าเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ที่เก็บไว้เพื่อประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์และเป็นตำรายาสมุนไพรไม่สามารถนำมาเปิดเผยต่อที่สาธารณะได้ ประกอบด้วย ตำนานนิทานพื้นบ้าน นิคม (พื้นสืบหรือนิทานก้อม) คำพยา-ภาชิต โตงโตย กลอนสาร และกลอนลำ เป็นต้นหมวดที่สามว่าด้วยหมวดประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยพงศาวดาร ตำนานพื้นบ้านพื้นเมือง ตำนานพื้นพระ ตำนานพื้นพระธาตุ ตำนานเทศน์ รวมถึงกฎหมายโบราณ เป็นต้น

คำสำคัญ : คติธรรมพื้นบ้าน; คัมภีร์โบราณ; พระพุทธศาสนา

Abstract

This research aims to 1) study the history of folktales in ancient scriptures of Ubon Ratchathani Province. 2) study the principles of Buddhist morality that appear in folktales in ancient scriptures of Ubon Ratchathani Province. 3) analyze the morality of Buddhist folktales that appear in ancient scriptures of Ubon Ratchathani Province. The research results found that Folktales refer to all types of writing, both poetry and prose, in which the writers convey their own thoughts as well as those of others that have been passed down. They use local language to convey their unique identity and convey stories of various aspects of a particular locality, such as customs, traditions, and lifestyles. They help listeners and readers relieve suffering and stress, serve as a moral lesson, help cultivate habits, and help them understand the environment and natural phenomena in order to strengthen their faith in religion, gods, and sacred things. Buddhist morality that appears in folktales in ancient scriptures of Ubon Ratchathani Province is a survey and examination of palm leaf manuscripts in various locations, such as temples, shaman houses, and village sage houses. The scriptures that are in the possession of shamans and local scholars are cherished because they are considered sacred scriptures kept for use in witchcraft rituals and are herbal medicine textbooks that cannot be disclosed to the public. They include folk tales, Ninham (traditional or folktales), Phanya-Phasit, Tongtoi, Klon Sar, and Klon Lam, etc. The third category is about history, consisting of chronicles, local folk tales, Phra-Buddhist tales, Phra-Buddhist tales, Sermon tales, and ancient laws, etc. The content of the tales is a stimulus for good behavior.

Keywords : Folk beliefs; Ancient scriptures; Buddhism

บทนำ

การพัฒนายุทธศาสตร์การวิจัยในระดับภูมิภาคมีการบูรณาการด้านการวิจัยที่สอดคล้องกับแนวนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศสามารถเชื่อมโยงกับแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) ความต่อเนื่องของนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2554) การปฏิรูประบบวิจัยของประเทศรวมทั้งนโยบายและแนวทางการวิจัยของสภาวิจัยแห่งชาติระยะยาว พ.ศ.2552-2571 โดยการวิจัยจะตอบสนองความต้องการของชุมชนและปัญหาที่สำคัญเร่งด่วนเพื่อการพัฒนาประเทศพร้อมกับดำเนินการควบคู่กับการวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการอันเป็นรากฐานอันสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืนทั้งนี้มุ่งให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทั้งจากหน่วยงานที่มีภารกิจประจำตามหน้าที่ (function) ภารกิจตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของชาติหรือรัฐบาล (agenda) (area) ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินการตามยุทธศาสตร์การวิจัยในระดับหน่วยงานและภูมิภาคเกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงานวิจัยและการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาภูมิภาคต่างๆ อันจะทำให้เกิด

ประสิทธิผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยตลอดจนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมกันเสนอแนะปฏิบัติและติดตามผลเพื่อให้เกิดการพัฒนางานวิจัยในทุกภาคส่วนและทุกระดับของประเทศอีกทั้งเพื่อส่งเสริมให้เกิดงานวิจัยที่มีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและตอบสนองการพัฒนาประเทศมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยฉบับที่ 8 (พ.ศ.2555-2559) ซึ่งมีการกำหนดกลยุทธ์การวิจัยที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาระดับภูมิภาคบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำผลการวิจัยที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจสังคมและสาธารณสุขในระดับชุมชนและระดับภูมิภาคได้ทั้งจัดสรรงบประมาณการวิจัยให้กระจายไปยังหน่วยงานต่างๆรวมทั้งในภูมิภาคโดยมีกระบวนการบริหารจัดการงบประมาณเพื่อการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและมีกลไกกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานวิจัยในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาคอันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการวิจัยและพัฒนาการพัฒนาศูนย์กลางการวิจัยเฉพาะทางและการพัฒนาบุคลากรการวิจัยร่วมกันขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) อย่างเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ ในปัจจุบันการละเลยการทอดทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่นตำรา คัมภีร์ไบเบิลที่บรรจุหลักศีลธรรมจริยธรรมหลักพุทธธรรมอันเป็นคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา ในอดีตที่ผ่านมาภาคอีสานจะใช้ใบไม้ในการบันทึกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และใบไม้ที่ใช้นั้นจะใช้น้ำจืดเรียกว่าคัมภีร์ไบเบิลที่เป็นเช่นนี้เพราะในยุคโบราณกระดาษยังไม่มี จำเป็นต้องใช้ใบไม้ในการบันทึกหลักฐานต่างๆ เมื่อความเจริญทางด้านเทคโนโลยีเข้ามา

แทนที่ คือมีกระดาษและมีการพิมพ์หนังสืออย่างเป็นทางการจึงทำให้คนอีสานมองไม่เห็นคุณค่าของใบลาน พร้อมทั้งหลักธรรมและวัฒนธรรมประเพณีที่บันทึกไว้ในคัมภีร์ใบลาน ส่วนอักษรที่ใช้บันทึกในใบลาน ใช้อักษรธรรมและอักษรไทยน้อยซึ่งเรียกรวมๆ ว่าอักษรอีสานโบราณ ปัจจุบันมีน้อยคนนักที่จะสามารถอ่านคัมภีร์โบราณได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะทำให้คุณค่าที่บันทึกอยู่ในคัมภีร์ใบลานสูญหายไป ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งที่เราต้องละทิ้งมรดกอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษของเราได้สร้างสรรค์มา เมื่อเป็นเช่นนี้ควรอย่างยิ่งที่เราจะต้องฟื้นฟูคัมภีร์โบราณเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้อ่านออกเขียนได้อันจะนำเราสู่การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ใบลานและหนังสืออื่นที่บันทึกด้วยอักษรอีสานโบราณ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่บรรพบุรุษของเราได้สร้างสรรค์ไว้ให้กับพวกเรา จะได้เป็นที่น่าภูมิใจของอนุชนรุ่นหลังว่าเราได้มีบรรพบุรุษที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ตรงนี้มาก่อน (กิ่งแก้ว อรรถากร, 2517 : 13)

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านของคนท้องถิ่น เป็นมรดกตกทอดอันล้ำค่าทางสังคมคนอีสานซึ่งบรรพชนไทยอีสานได้สืบสานอย่างต่อเนื่อง โดยการอนุรักษ์เผยแพร่และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ยุคแล้วยุคเล่าจนถึงปัจจุบันวัฒนธรรมอันหมายถึงสิ่งที่มีคุณค่าความรู้ ภูมิปัญญา กฎระเบียบ ศิลธรรม ศิลปะ ปรัชญาธรรม คติธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี อาชีพ ความสามารถ ความประพฤติ การแสดงออกทางด้านต่างๆ และอุปนิสัยอื่นๆ ที่คนในชุมชนรับสืบทอดกันมาในฐานะสมาชิกของสังคม วัฒนธรรม ล้วนประกอบด้วยลักษณะที่เน้นในหลายๆ เรื่องอันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับดำเนินชีวิตในสังคมมนุษย์วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด หรือถ่ายทอดได้ทางพันธุกรรม ทางพฤติกรรม ทางการกระทำ ทางการแสดงออก ทางอุปนิสัยใจคอ และทางความสามารถของมนุษย์แต่ล้วนเกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ด้วยตนเองทั้งสิ้น แต่ละสังคม ชุมชน และประเทศชาติก็ล้วนมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองและแตกต่างกันไป จึงไม่ควรนำมาเปรียบเทียบกับกันว่าของใครดีกว่าของใคร เพราะแต่ละวัฒนธรรมก็ย่อมเหมาะสมถูกต้องทรงคุณค่าตามสภาพแวดล้อมของแต่ละชุมชน สังคม และชาตินั้นๆ (จารุวรรณ ธรรมวัตร, เอกสาร คัดสำเนา : 9)

การถ่ายทอดปรัชญาธรรม คติธรรม ศิลธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะวัฒนธรรม คุณธรรมเหล่านี้ เป็นประหนึ่งแสงเทียนส่องทาง แสงธรรมนำวิถีชีวิตของคนในกลุ่มชนและสังคมนั้นๆ ให้ได้พบแสงสว่างบนถนนสายชีวิตที่ถูกลิขิตไว้แล้ว จากนิทานพื้นบ้านอีสาน นิทานชาดก เพียบพร้อมด้วย ตัวอย่างที่โดดเด่นพร้อมทั้งทัศนคติที่ดีงามซึ่งตัวละครในแต่ละเรื่องได้ประพฤติปฏิบัติเป็นเนติแบบแผนอันเป็นที่ชื่นชมของผู้อ่านผู้ศึกษาค้นคว้า และผู้สนใจทั่วไป สิ่งเหล่านี้ ล้วนเป็นคุณธรรมอันดีงามสูงส่งที่ปรากฏในเนื้อหาสาระของนิทานพื้นบ้านอีสานจากหนังสือผูกใบลาน หากได้รับการส่งเสริมสนับสนุนอย่างแท้จริงและจริงจังจริงใจจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรต่างๆ

และจากปัจเจกชน สื่อสารมวลชน ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และบอกกล่าวฝากข่าวกันต่อไป ก็เกิดคุณค่าสารประโยชน์ และเป็นทางเลือกหนึ่งในการอบรมบ่มนิสัยหล่อหลอมจิตใจคนไทย ลูกหลานไทยให้เกิดจิตสำนึกที่ดีในอันจะถือประพฤติปฏิบัติ เพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูเผยแผ่สืบสารถ่ายทอดวรรณกรรมอันเป็นสมบัติทรัพย์สินทางปัญญา ที่ทรงคุณค่าสืบต่อไป (ธวัช ปุณโณทก, 2525 : 3)

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจังหวัดขนาดใหญ่ของประเทศซึ่งมีประวัติศาสตร์มายาวนานหลายปี โดยเป็นจังหวัดที่มีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามที่หลากหลายหลายประชาชนมีการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขสามัคคีด้วยหลักศีลธรรมจริยธรรมในพระพุทธศาสนา ต่อมาประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีได้รับกระแสโลกาภิวัตน์จากสิ่งต่างๆ เข้ามาอย่างรวดเร็วทั้งในด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมการเมือง ซึ่งไม่เคยเป็นมาก่อน โดยการนำเอาสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์และเป็นโทษเข้ามาสู่สังคม ทำให้เกิดปัญหาที่มนุษย์ต้องเผชิญวิกฤตการณ์ร่วมกันด้วยเรื่องการเอารอดเอาเปรียบระหว่างรัฐ การเห็นประโยชน์ของตนเอง เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติการทอดทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อสังคมโดยทั่วถึงกัน และในปัจจุบันประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี ก็เกิดปัญหาต่างๆ อยู่ตลอดเวลา เช่น ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาจากการดำเนินชีวิตที่เต็มไปด้วยการเบียดเบียนซึ่งกันและกันที่สลับซับซ้อนมากมายทั้งที่เกิดจากระหว่างบุคคล หรือการจากสื่อทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ต่อคุณค่าทางวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านที่แต่งด้วยสำนวน สำเนียงท้องถิ่น จารึก (เขียน) ด้วยอักษรธรรมอีสาน จากนิทานพื้นบ้านอีสานและนิทานชาดก 3 เรื่อง คือ 1) นิทานพื้นบ้านเรื่องเสียวสวาด 2) นิทานพื้นบ้านเรื่องท้าวหัวข้อหล่อ 3) นิทานพื้นบ้านเรื่อง ตักแตนคำ

ในการศึกษาวิเคราะห์คติธรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณของจังหวัดอุบลราชธานี มี 3 เรื่องนี้ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาสาระสำคัญที่สะท้อนคติธรรม แนวคิดหลักธรรมขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ที่ปราชญ์อีสานผู้แต่งแต่ละเรื่องได้สอดแทรกไว้ในนิทานพื้นบ้านอีสานและนิทาน ชาดกอันเป็นวรรณกรรมนั้นๆ การวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิจัยแบบพรรณนาเชิงคุณภาพ จัดรวบรวมและสรุปหลักธรรมอย่างเป็นระบบ มีระเบียบ ลำดับขั้นตอนให้ถูกต้อง ยึดแนวหลักการวิจัยที่ได้รับคำแนะนำชี้แนวทางการวิจัยจากทางผู้เชี่ยวชาญพิเศษแล้ว จึงจะนำมาจัดพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณะ ชุมชนและสังคม ในรูปแบบนิทานพื้นบ้านอีสานและนิทานชาดก หนังสือผูกใบลาน ซึ่งจารึกด้วยอักษรธรรมอีสาน หรือแม้จารึกด้วยอักษรขอมอักษรไทยน้อยก็ตามที่ แต่ก็ยังเต็มเปี่ยมเปลี่ยนล้นสมบูรณ์เต็มที่ด้วยปรัชญาธรรมและคติธรรม อันเป็น

ภูมิปัญญาชาวบ้านท้องถิ่นอีสานอย่างเข้มข้นเต็มรูปแบบและเป็นมรดกทรัพย์สินทางปัญญาอันล้ำค่าควรแก่การฟื้นฟู อนุรักษ์ เผยแพร่และถ่ายทอดแก่ปวงชนรุ่นหลังสืบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมที่แสดงซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี คติธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอีสานอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า คติธรรม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านถิ่นอีสาน อันเป็นภูมิปัญญาที่ลึกซึ้ง ละเอียดอ่อน สุขุม คัมภีร์ภาพ นำศึกษา น่าสนใจ ยังคงหลงเหลือสาระแก่นแท้ ที่ควรนำมาทำการวิจัยอย่างละเอียดถี่ถ้วน จัดเป็นระบบและนำออกเผยแพร่ในรูปแบบที่สร้างสรรค์ ประคับประครองศิลปวัฒนธรรมไทย ส่งเสริมให้โดดเด่นในแนวทางประเพณีปฏิบัติให้เกิดความก่อให้เกิดแนวคิดด้านการศึกษาเชิงอนุรักษ์ เผยแพร่ และถ่ายทอดแล้ว ยังก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในทางเรื่องปัญญาและความเชื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเล่าเรียนค้นคว้า เพื่อพัฒนาจิตวิญญาณซึ่งเป็นดุจภาษาชะทองรองรับคุณธรรม ประเพณีและคติธรรมในอนาคตสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของนิทานพื้นบ้านในคัมภีร์โบราณจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาหลักคติธรรมธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านในคัมภีร์โบราณจังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อวิเคราะห์คติธรรมในนิทานพื้นบ้านพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณของจังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก หนังสือ ตำรา เอกสารการวิจัย และโดยการสัมภาษณ์การแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเลือกจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย (Target group) โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย บทความ รวมทั้งข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคติธรรมในนิทานพื้นบ้านพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณของจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อนำแนวคิดมา

บูรณาการและสร้างชุดความรู้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบเครือข่ายพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งเน้นการเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัย 3 วิธีการ ดังนี้

2.1 การสำรวจบริบทพื้นที่ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมุ่งเน้นสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ คติธรรมในนิทานพื้นบ้านพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณของจังหวัดอุบลราชธานี

2.2 การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญกับประเด็นการวิจัย ดังนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในคติธรรมในนิทานพื้นบ้านพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกโดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purpostive Sampling) จากผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในคติธรรมในนิทานพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณของจังหวัดอุบลราชธานี จนเป็นที่ยอมรับและมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากต้นกำเนิด (เอกสารที่ค้นพบในวัดนั้นๆ) โดยการปริวรรต เรียบเรียงเนื้อหา และศึกษาสาระร่วมกับชุมชนในวัดนั้นๆ โดยผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่น กระตุ้นให้เกิดการทำวิจัยเรื่องที่จะเป็นผลประโยชน์ต่อสังคม การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญจาก พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับคัมภีร์โบราณ นักวิชาการด้านศาสนา นักวิชาการด้านวัฒนธรรม รวม 20 รูป/คน ประกอบด้วย 1) พระสังฆาธิการ จำนวน 5 รูป 2) ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน 3) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 5 คน 4) นักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน 5 คน

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของนิทานพื้นบ้านในคัมภีร์โบราณจังหวัดอุบลราชธานี นิทานพื้นบ้าน หมายถึง งานเขียนทุกชนิดทั้งประเภทร้อยกรองและร้อยแก้ว ที่ผู้เขียนได้สื่อความคิดของตนเองรวมทั้งความคิดของผู้อื่นที่ได้สืบทอดต่อกันมา ซึ่งจะใช้ภาษาพื้นบ้านในการถ่ายทอดเป็นเอกลักษณ์ และสื่อเรื่องราวด้านต่างๆ ของท้องถิ่นใดโดยเฉพาะ เช่น จาริตประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ ช่วยให้ผู้ฟังและผู้อ่านได้ผ่อนคลายทุกข์ ผ่อนคลายความตึงเครียด เป็นคติเตือนใจ ช่วยอบรมบ่มนิสัย ช่วยให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมและปรากฏการณ์ธรรมชาติ เพื่อเสริมศรัทธาในศาสนา เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, 2521 :68)เป้าหมายของการแตงนิทานพื้นบ้าน คือ เพื่อใช้เป็นบทในการ ขับ อ่าน แสดง แพร่กระจายไปเรื่อยๆ เรื่องก็ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพ

สังคม ภูมิศาสตร์วัฒนธรรมประเพณี จนเป็นมรดกทางวัฒนธรรม วรรณกรรมท้องถิ่นย่อมสัมพันธ์กับฉันทลักษณ์และชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ ต้องการถ่ายทอดคตินิยม แนวคิดทางพุทธปรัชญา ทำให้เข้าใจพื้นบ้านอีสานได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น วรรณกรรมเรื่องทำวหัวข้อหล่อ เป็นองค์ความรู้การสร้างทุนทางวัฒนธรรม และที่สำคัญมีการสอดแทรกแนวคิดและพุทธจริยศาสตร์เพื่อสั่งสอนให้คนประพฤติปฏิบัติตามเป็นคณติ (นภดล ทองโสภิต, 2532 : 36)

2. หลักคตินิยมธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏนิทานพื้นบ้านในคัมภีร์โบราณจังหวัดอุบลราชธานี คตินิยมธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏนิทานพื้นบ้านในคัมภีร์โบราณจังหวัดอุบลราชธานี มีการสำรวจและตรวจสอบคัมภีร์โบราณที่มีอยู่ในสถานที่ต่างๆ เช่น วัด บ้านหอมธรรม และบ้านปราสาทชาวบ้าน ซึ่งคัมภีร์ที่ถูกครอบครองโดยหอมธรรมและปราสาทชาวบ้านนั้นจะถูกหวางแหงเพราะถือว่าเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ที่เก็บไว้เพื่อประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์และเป็นตำรายาสมุนไพรไม่สามารถนำมาเปิดเผยต่อที่สาธารณะได้ ส่วนคัมภีร์โบราณที่เก็บไว้ตามวัดนั้นมีการสำรวจจากผู้เชี่ยวชาญด้านคัมภีร์โบราณโดยเฉพาะแล้วทำการคัดแยกประเภทคัมภีร์เพื่อจัดเป็นหมวดหมู่ตามเนื้อหาสาระที่ปรากฏหรือถูกจารไว้ในคัมภีร์โบราณแต่ผูก (จรัส พยัคฆราชศักดิ์, 2532 :21) และมีการแบ่งเป็นหมวดหมู่เป็นกลุ่มย่อยๆ เพื่อสะดวกในการสืบค้นโดยแยกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ หมวดที่หนึ่งว่าด้วยหมวดศาสนาและปรัชญา ซึ่งประกอบด้วย คัมภีร์ต่างๆทางศาสนา บทสวดมนต์ พิธีกรรม อานิสงค์ต่างๆ จริยศาสตร์ สุภาสิตคาสอน ตำรายาตำราโหราศาสตร์และตำราไสยศาสตร์ เป็นต้น หมวดที่สองว่าด้วยหมวดวรรณกรรม ประกอบด้วย ตำนานนิทานพื้นบ้าน นิทาน (พื้นสืบหรือนิทานก้อม) คำผญา-ภาษิต โดงโตย กลอนสาร และกลอนลำ เป็นต้นหมวดที่สามว่าด้วยหมวดประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยพงศาวดาร ตำนานพื้นบ้านพื้นเมือง ตำนานพื้นพระ ตำนานพื้นพระธาตุ ตำนานเทศน์ รวมถึงกฎหมายโบราณ เป็นต้น (พุทธรักษ์ ปราบนอก, เอกสารคัดสำเนา)

3. วิเคราะห์คตินิยมในนิทานพื้นบ้านพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณของจังหวัดอุบลราชธานี ในสังคมอีสาน ประชาชนส่วนมากจะนับถือพระพุทธศาสนา คำสอนหรือคตินิยมจะสอนให้เชื่อเรื่องบาปบุญ เรื่องกรรม การเวียนว่ายตายเกิด นรกสวรรค์ มนุษย์จะเวียนว่ายตายเกิดในสามโลกนี้ และสอนให้บำเพ็ญเพียรโดยมีพระนิพพานเป็นเป้าหมายอันสูงสุดทางพระพุทธศาสนา อันเป็นการหลีกเลี่ยงจาก วัฏฏะ ที่หมายถึง การเวียนว่ายตายเกิด หรือวนเวียนด้วยอำนาจกิเลสกรรม และวิบาก เช่นกิเลสเกิดขึ้นแล้วให้ทำกรรม เมื่อได้ทำกรรมแล้วย่อมได้รับผลของกรรม เมื่อได้รับผลของกรรมแล้วกิเลสก็เกิดอีก แล้วทำกรรม เสวยผลกรรม หมุนเวียนต่อไป ความเชื่ออีกอย่างหนึ่งก็คือ ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน คือพระพุทธศาสนาที่ผสมกับความเชื่ออันจนชาวบ้านแยกกันไม่ได้ว่าส่วนไหนมาจากพุทธแท้ๆ ตามหลักคัมภีร์ของพระศาสดา

ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในสังคมอีสานมีอยู่สองระดับ คือระดับโลกียะและโลกุตระ พระพุทธศาสนาในระดับโลกุตระนั้นคือ มุ่งพิจารณาสภาวะธรรมชั้นสูง คือมุ่งสู่นิพพาน ซึ่งชาวเห็นว่าพระพุทธศาสนาระดับนี้ จะเข้าถึงได้ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง จึงปล่อยให้เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล และกลุ่มปัญญาชนทางพระพุทธศาสนา ส่วนพระพุทธศาสนาในระดับโลกียะ คือศาสนาที่เกี่ยวข้องกับโลก เอื้อต่อชีวิตในสังคมอย่างราบรื่น จะเห็นได้จากคำสอนให้แสวงสุขในภพนี้ เช่นสอนให้รู้จักทำบุญทำทานสำหรับตนและผู้อื่น ไม่เบียดเบียนกัน เมื่อใครปฏิบัติตามได้ ก็ย่อมอยู่ในสังคมด้วยดี คำสอนในระดับนี้ก็คือศีลห้าและศีลแปด ซึ่งเป็นคำสอนที่ทำให้ตัวเองและผู้อื่นไม่เดือดร้อน

เนื้อหาของนิทานเป็นตัวกระตุ้นให้มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดีงาม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ดีงามทางจิตใจ เป็นคุณค่าของชีวิตในการบำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ ให้เกิดความรักสามัคคี ความอบอุ่นมั่นคงในชีวิต ความกตัญญู ความเพียร ความเมตตา ความเสียสละ ได้แก่ มุ่งสั่งสอนให้ผู้ปฏิบัติประสบความสำเร็จในความสุขในโลก ได้แก่ หลักศีล 5 และศีล 8 รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องบุญบาป เวนกรรม การเวียนว่ายตายเกิด นรกกับสวรรค์ เป็นรากฐานกับชีวิตประจำวันของชาวอีสาน ส่วนหลักธรรมในโลกุตระ คือหลักธรรมที่มุ่งสู่สภาวะธรรมชั้นสูง คือมุ่งสู่นิพพาน ที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิตตามหลักการในพระพุทธศาสนา ซึ่งชาวอีสานได้นำเอาเชื่อในพระพุทธศาสนาในระดับโลกียะ ไปผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีสงเทวดา ก่อให้เกิดพระพุทธศาสนาระดับชาวบ้านขึ้นในสังคมอีสาน เป็นลักษณะของความรู้สึกรักนึกคิดทางจิตใจ เป็นสภาพคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจของมนุษย์เป็นเวลายาวนาน เป็นตัวกระตุ้นให้มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดีงาม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ดีงามทางจิตใจ เป็นคุณค่าของชีวิตในการบำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ ให้เกิดความรักสามัคคี ความอบอุ่นมั่นคงในชีวิต

อภิปรายผล

คติธรรมในนิทานพื้นบ้านพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณของจังหวัดอุบลราชธานีที่มีประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน พบว่า คติธรรมมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน ใน 2 แนวคิด คือ 1) แนวคิดถึงการดำเนินชีวิตในปัจจุบันว่า เมื่อเกิดมาเป็นคนแล้ว ควรจะดำเนินชีวิตประจำวันให้ถึงจุดหมายปลายทาง สูงสุดแห่งชีวิต ตามแนวทางพุทธศาสนา หรือ แนวทางศาสนาของตนๆ เช่น จุดหมายปลายทางสูงสุดแห่งชีวิตชาวพุทธ คือ พระนิพพาน หรืออย่างน้อยก็สวรรค์เทวโลกหรือพรหมโลก และชาวพุทธฝ่ายมหายานก็แดนสุขาวดี

ศีลเป็นหลักหรือแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ที่ทำให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามเกิดความสุขทั้งทางกายและใจ โดยหลักทั่วไปของพุทธจริยศาสตร์ คือการงดเว้นจากสิ่งชั่ว และมุ่งกระทำแต่สิ่งที่ดีงาม ทางกาย วาจา ในเบื้องต้น และใจ ในระดับสูง เพื่อให้เกิดจิตใจที่บริสุทธิ์ ขจัดกิเลสที่เข้ามาในจิตใจได้อย่างเด็ดขาด เพื่อมุ่งสู่มรรคผล และนิพพาน สอดคล้องกับ วคิน อินทสระ (2549 : 3) ที่กล่าวว่า พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่ศีล 5 หรือ เบญจศีล ความประพฤติชอบทางกายและวาจา, และการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษาทามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียนพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ซึ่งเป็นพุทธจริยศาสตร์ที่มุ่งขัดเกลาตนเองให้มีจิตใจสูงขึ้น เป็นการเว้นอกุศลกรรมบถ 10 และทำกุศลกรรมบถให้สมบูรณ์ พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง ซึ่งเป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอริยชน ประกอบด้วยหลักธรรมคำสอนที่เป็นมรรค 8 หรือที่เรียกอีกชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งแปลว่าทางสายกลาง หรือหลักปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์ ทางมีองค์แปดประการอันประเสริฐ ทางมีองค์ 8 ของพระอริยะ ทางมีองค์ 8 ที่ทำให้ปุถุชนเป็นพระอริยะ ทางมีองค์ 8 ที่พระอริยะคือพระพุทธเจ้าทรงค้นพบ หรือมรรคอันประเสริฐมีองค์ประกอบ 8 อย่าง องค์หรือองค์ประกอบ 8 อย่าง หรือเรียกว่า มรรคมีองค์ 8 ซึ่งมีความหมายชัดเจนหมายถึง ทางสายเดียวที่มีส่วนประกอบ 8 อย่าง หรือเรียกว่า อริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ 1) สัมมาทิฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกข์สมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธ (ความดับแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์) 2) สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความดำริชอบ ได้แก่ ความดำริในการออกจากกามความดำริในการไม่พยายาม ความดำริในการไม่เบียดเบียน 3) สัมมาวาจา หมายถึง วาจาชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จเจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ในกุศลกรรมบถตามที่กล่าวมาในพุทธจริยศาสตร์ชั้นกลาง 4) สัมมากัมมันตะ หมายถึง การงานชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม 5) สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ละมิจฉาอาชีวะแล้ว สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ 6) สัมมาวายามะ หมายถึง ความเพียรชอบ 7) สัมมาสติ หมายถึง การระลึกชอบ 8) สัมมาสมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่นชอบ

วรรณกรรมอีสานเป็นผลงานการแต่งของนักปราชญ์ชาวพุทธอีสาน ที่ได้พิจารณาเห็นว่าการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา หรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโบราณนั้น เป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้นจึงได้นำเอานิทานพื้นบ้านที่เล่ากันในเชิงมุขปาฐะมาปรับประยุกต์แต่งใหม่เพื่อให้เข้ากับเนื้อหาของพระพุทธศาสนา โดยการปรับให้นิทานพื้นบ้านนั้นเป็นนิทานชาดก

สอดคล้องกับงานวิจัยของ นรินทร สีห์จักร (2548 : 13) ที่เห็นว่าวรรณกรรมเรื่องนี้มีลักษณะคำประพันธ์เป็นร้อยแก้วปนกับร้อย โดยยกคำบาลีสั้นๆ แล้วแปลความเป็นภาษาไทยถิ่นอีสานตัวเอกในวรรณกรรมเรื่องนี้แตกต่างจากตัวเอกที่อยู่ในคราบสัตว์ในวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ ตรงที่ไม่มีการกลายร่างเป็นหนุมรูงามในตอนท้ายของเรื่อง อีกทั้งยังกำเนิดมาจากสัตว์ ซึ่งผู้แต่งต้องการใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงให้เห็นว่ารูปลักษณ์ภายนอกไม่สำคัญเท่าการเป็นคนที่มีคุณธรรมส่วนการใช้ถ้อยคำภาษามีการใช้คำสัมผัส การใช้คำซ้อน ทำให้มีความไพเราะ และมีลักษณะเด่นในการใช้ความเปรียบ ทำให้เห็นภาพพจน์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นในด้านสังคมสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมของคนท้องถิ่นอีสาน การปกครอง ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยม ประเพณี รวมถึงความเชื่อทางพุทธศาสนา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนามีความสำคัญต่อชาวอีสานมายาวนาน

หลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน เป็นข้อปฏิบัติของบุคคลที่ควรประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เหตุนี้จึงต้องนำคตินิยมซึ่งเป็นหลักพุทธจริยธรรมที่เกี่ยวกับหลักความดี ไปใช้ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน เพื่อจัดสรรความเป็นอยู่ของคนในสังคมและภาพแวดล้อมเพื่อดำเนินชีวิตที่ดีร่วมกัน อันจะทำให้คุณธรรมภายในเจริญงอกงาม ทำอย่างไรที่จะปลูกฝังหลักพุทธจริยธรรมเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันและเป็นการพัฒนาศักยภาพให้กับบุคคลในสังคมให้เป็นคนดีในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นปัญหาว่ามีกระบวนการอย่างไร มีหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา และมีผู้ใดที่จะเข้าไปปรับใช้อย่างเป็นรูปธรรม โดยชี้ให้เห็นคุณ โทษ ประโยชน์ ให้แก่บุคคลเหล่านี้ เกี่ยวกับการนำหลักพุทธจริยศาสตร์มาใช้ปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และการไม่นำหลักพุทธจริยศาสตร์มาใช้ปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพราะในพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่เกี่ยวกับจริยธรรมปรากฏอยู่มาก และคำสอนในทางพระพุทธศาสนาก็เป็นหลักคำสอนแห่งการดำเนินชีวิตด้วย ถ้ามองในแง่ของปรัชญาที่เป็นปรัชญาแห่งชีวิต ดังนั้น ปัญหาเรื่องธรรมที่มนุษย์ควรประพฤติที่เรียกว่า จริยธรรมหรือหลักจริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนานั้น จึงเป็นสิ่งที่ควรจะได้รับ การพิจารณานำมาศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ คำแหง วิสุทธางกูร นรินทร สีห์จักร (เอกสารคัดสำเนา : 6) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่องทำวาทะเกษเชิงจริยศาสตร์” พบว่า วรรณกรรมอีสานมีบทบาทและคุณค่าสำคัญต่อคนอีสานอย่างมากเพราะเป็นบ่อเกิดความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมหลายอย่างที่สะท้อนให้มองเห็นวิถีการดำเนินชีวิต แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อเดินทางไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ด้วยมุมมองของจริยศาสตร์เพื่อเข้าใจในแนวความคิดและหลักจริยธรรมว่าสอดคล้องตรงกันอย่างไร และมีการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตปัจจุบันอย่างไร

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

คติธรรมในนิทานพื้นบ้าน 3 เรื่อง ได้แก่ 1) เรื่องเสียวสวาด 2) ท้าวหัวข้อหล่อ และ 3) ตี๊กแตนคำ ที่ปรากฏในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นนิทานที่ประชาชนคนไทยทั่วอีสานสนใจเล่าสืบต่อกันมาช้านานจนกลายเป็น มรดกตกทอดอันล้ำค่าของสังคมทางภาษาและวรรณกรรมได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมความเป็นอยู่ของคนในสังคมอีสานที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของชาวอีสานที่ฝังรากลึกในจิตใจมาช้านาน ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ก็ยังคงปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงประเพณีอันดีงามที่ได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาไม่ว่าจะเป็นประเพณีการแต่งงาน ประเพณีเกี่ยวกับกับการทำศพ ประเพณีผูกเสี่ยวที่ชาวอีสานยังคงปฏิบัติรักษาไว้จนถึงปัจจุบัน และยังสะท้อนให้เห็นถึงข้อคิด คติธรรม คำสอน ที่ผู้แต่งพยายามสอดแทรกไว้ตลอดทั้งเรื่อง โดยเฉพาะข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องการรักษาศีลและการทำทานที่เป็นข้อคิดเตือนใจไม่ให้ผู้คนประมาทในการใช้ชีวิต และเป็นสิ่งที่สามารถหล่อหลอมให้คนในสังคมใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- กิ่งแก้ว อุตถากร. (2517). *นิทานพื้นเมือง*. กรุงเทพฯ : หน่วยงานนิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, จารุวรรณ ธรรมวัตร. *คติชาวบ้านอีสาน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา, เอกสารคัดสำเนา.
- จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, (2521). คนไทยอีสาน, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไพศาลศิริ.
- จรัส พยัคฆราชศักดิ์. (2534). *อีสาน 1 ศาสนาและวรรณกรรมนิยมในท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร* : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- คำแหง วิสุทธางกูร, *การวิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวท้าวพะเกะเชิงจริยศาสตร์*, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, เอกสารคัดสำเนา
- ธวัช ปุณโณทก. (2525). *วรรณกรรมท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์,
- นภดล ทองโสภิต. (2532). *ชุมชนปัญญาแห่งอีสาน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บ้านฉัตร,
- นรินทร์ สีห์จักร, (2548). “การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่อง ตี๊กแตนคำ”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พุทธรักษ์ ปราบนอก, *หลักพุทธธรรมในวรรณกรรมคำสอนอีสาน* คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, เอกสารคัดสำเนา
- วศิน อินทสระ. (2549). *พุทธจริยศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมดา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 –2570*, กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี,